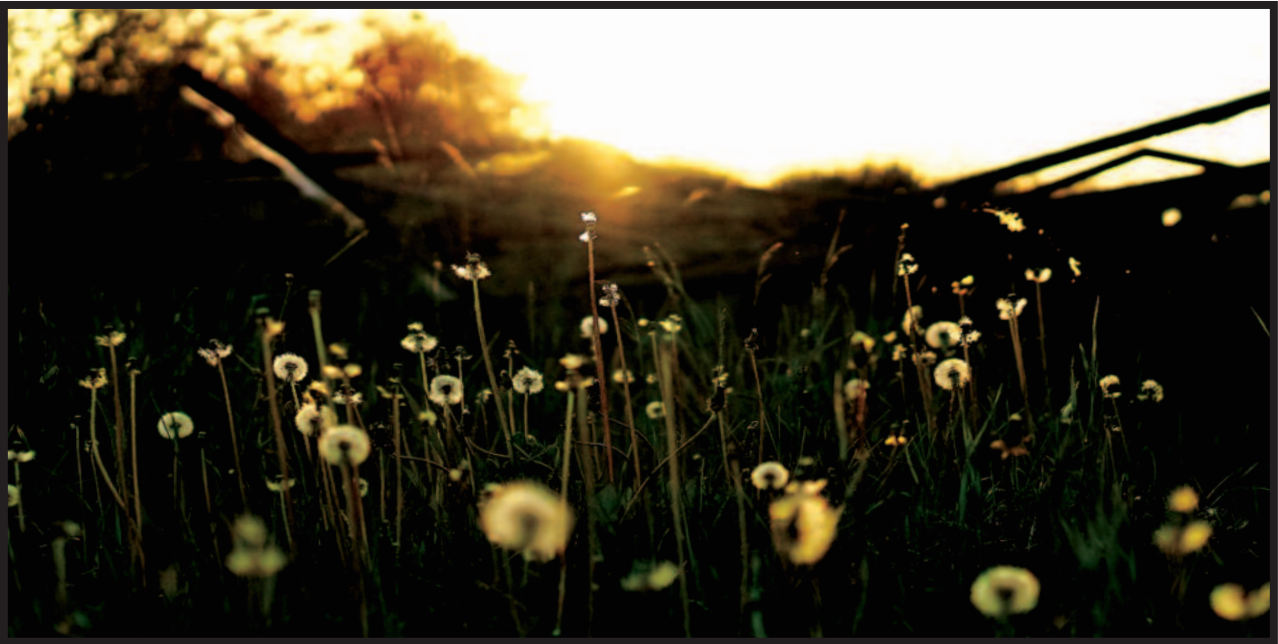

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Apskritas interviu

Ar rašytojas turi sielą? – Jeigu ji panaši į arbatos garų debesėlį, tada taip, o jei į arbatinuką, tada ne, tai ir tebus arbatinukas. – O kodėl jūs rašot apie valkatas ir girtuoklius, ir santechnikus su ištatuiruotais bicepsais, argi mes neturime aristokratų? – O taip, mes dažnai jaučiamės jų turį, bet jie neturi rašytojų ir skaityti nemoka, tik dainuoja ir šoka kaip mergaitės, vardu televizija, vieversėliai. – O kaip jūs rašot eilėraštį, ar turit kokį jo planą galvoj? – Ne, neturiu, užtat visuomet pasiklystu, štai regiu pro langą dar nenušalusią geltoną rožę, ir kadangi toji diena – lapkričio septintoji, rožę primena man mauzoliejuje gulintį revoliucijos vadą, paslėptą kaip sūrį nuo plėšrios žiemos. – Ar rašytojui neskauda širdies dėl išskrendančių emigrantų? – Ne, nelabai, mat žinau, jog netrukus jų nostalgiskos sielos parlėks į gimtosios Lietuvos leidyklas. – O kaip laukiat įkvėpimo, ar rašydama apsivelkat peniuarą, užsidedat žvakę ir pasibarstot kelius rožių žiedlapiais? – Ne, padedu prie laukųjų durų glėbelį šieno, kad įkvėpimas nesibrautų vidun ir neprineštų su kanopomis purvo. – O kaip žiūrit į rašančių moterų seserystę? – Stengiuosi nežiūrėti, nes esu trečioji sesuo, kurią dvi protingosios išvarė ganyti karvės, ir turėjau traukti karvei iš ausų duonos riekę su sviestu, ir valgiau, springdama ašaromis ir ausų siera. – Kaip čia man atrodo, kad žurnalistai jus ėmė mažiau eksploatuoti? – Ko gero, rūdynai jau išseko, aukso gyslos pasislėpė po nedėkinga uoliena, ir stachanoviečiui žurnalistui čia nebėra ką veikt. – Rašote apie praėjusį laiką – sovietmetį, ar dar nenusibodo? – Kadgi ne, tas laikas dar labai gyvas, kaip govorilkos balsas sausio rytą – „moskovskoje vremia, vosem časov“, geriau šito klauskit tų, kuriems nepabosta rašyti apie Žalgirio mūšį. – Kodėl jūs dar ne blondinė? – Todėl, kad vyrai bijo juodų kačių ir brunečių, taigi nešaus į mane iš lanko, bijos užsitraukti prakeiksmą. – Kodėl vakarais vis bėgiojat, ar norite suliesėti? – Ne, tikiuosi siaurame miško takelyje sutikti vienišą, menkai apsirengusį ekshibicionistą, gūdžią gruodžio pavakarę, kai šala ir skyla į smulkius kristalus net prietema, užteks bakstelt jį piršteliu, ir vargšelis subyrės, liks tik lietpaltis. – Mane labai stebina, kad iki šiol rašote ranka, kodėl? – Todėl, kad koja rašyti dar neišmokau, kai išmoksiu, iškart jums pranešiu, tuomet galėsit pasakyti, kad tai jūsų nestebina. – Kokiomis akimis žiūrite į sudėtingą šiandienos realybę? – Pilkomis, pilkomis kaip lietpaltis ant siauro miško keliuko. – Ar tikite progresu? – Ne, nes pavianai iš automobilių dizaino kolegijos, gerdami alų, skardines ir bananų žieves palieka ant šaligatvio. – Kaip jums pavyksta suderinti tris priešingas dalis savyje – moterį, motiną ir rašytoją? – Kreipiuosi į pažįstamą psichiatrą, bet šiuo atveju ir jis negali padėti, sakosi galįs suderinti tik dvi, ir dažniausiai viena lieka už borto. – Kuri? – Regis, rašytoja. – Ar jums neskaudu, kad aukštoji kultūra ir masinė – dvi atskiros planetos? – Ne, juk visada gyva viltis, kad Marsas ir Mėnulis bus kolonizuoti. – Ką apskritai jūs norite pasakyti savo kūryba? – Nežinau, apskritimas neturi nei pradžios, nei pabaigos. Geriau jūs man pasakykit, ką manot apie gruodžio prietimą? Apie lietpaltį ant melancholiško keliuko? Ar žurnalistas turi sielą? Ir jeigu ji panaši į arbatos garų debesėlį, vadinasi, mes galime viską pradėti iš naujo?..

efoto.lt nuotr.

SANCTA SIMPLICITAS

Nei badas, nei maras, nei karas
nesudrumstė sielos tyrumo.
Aš būčiau dievaž vegetaras,
jei dešros prinoktų ant krūmų.

Nemėgstu nei šmeižto, nei maišto,
nei šiaip atskirų intrigantų.
Man tūkstančius metų neaišku,
kaip mano vaikai atsiranda.

Aiškumas aiškumui nelygu.
Tiesa anaip tol nevienoda.
Žinau, kad netrūksta dalykų,
kurių ir nereikia žinoti.

Kai degina kur filosofą,
ant laužo dar užmetu malką.
Nereikia galvoti: „Jam sopa”.
Galvokim verčiau: „Jam nešalta”.

Vladas Šimkus

Renata Šerelytė

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. Renata Šerelytė. Apskritas interviu • 2-as psl. Gediminas Mikelaitis. Kaip Vatikano II Susirinkimą vertino išeivijos lietuviai? • 3-as psl. Astrida Petraitytė. Istorijos stigmatizuotieji: vilko vaikai • 4-as psl. Algis Vaškevičius. Vasaros pradžioje – „Pliažo sezono“ atidarymas • 5-as psl. Aldona Žemaitytė. Spalvų šokiai Algimanto Černiausko kosmose/ Stasys Jonauskas. Du eilėraščiai • 6-as psl. Alvydas Šlepikas. Mano vardas – Marytė. Ištrauka iš romano • 7-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius. Algimantas Baltakis: gyvenimas – meno kūrinys (3) • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Knyga apie sovietų saugumo veiklą prieš lietuvių išeiviją • Sekminių džiužesys Bobriškėse

Kaip Vatikano II Susirinkimą vertino išeivijos lietuviai?

Gediminas Mikelaitis

Po Vatikano II Susirinkimo (1962 10 11–1965 12 08) atidarymo praėjus daugiau kaip penkiasdešimt metų mažai šiuolaikinių katalikų suvokia, kaip jis paveikė Bažnyčios gyvenimą. Šį Susirinkimą suprasti kartais yra keblu ir todėl, kad jame buvo parengta daug daugiau dokumentų, negu bet kokiame ankstesniame Bažnyčios Susirinkime.

Lietuviai Susirinkime

Kaip rašė šv. Jonas Paulius II, Susirinkimas „troško paašškinti apaštalinę ir sielovadinę Bažnyčios misiją“, parengė doktrinos dėstymo bei sielovadinius nurodymus visai Bažnyčiai. Susirinkimas patvirtino Bažnyčios ir nekrikščionių religijų bendras vertybes, išreiškė Bažnyčios solidarumą su visa žmonija bei gilų troškimą siekti taikos pasaulyje, Bažnyčios nusistatymą plėtoti dialogą ir bendradarbiauti su visa Dievo tauta. Jame buvo priimta šešiolika dokumentų. Jis siekė Bažnyčios atsinaujinimo (pastoracijos, liturgijos, katechezės), atvirumo šiuolaikiniam pasauliui; pabrėžė mokslo ir technikos laimėjimų, masinio komunikavimo priemonių, pasauliečių apaštalavimo svarbą.

Apaštalų Sostas Lietuvos vyskopus V. Sladkevičių, J. Steponavičių, T. Matulionį buvo pakvietęs dalyvauti Susirinkime, bet okupacinė sovietų valdžia jiems nedavė leidimo išvykti. Čia leista dalyvauti Vilniaus, Kaišiadorių, Panevėžio vyskupijų valdytojams, tačiau Vatikanas jų atstovavimo nepripažino. Visose Susirinkimo sesijose dalyvavo tik Čikagoje rezidavęs Kauno vyskupas Vincentas Brizgys (plačiau apie tai jis parašė knygoje „Vatikano II Susirinkimo mintys ir lietuviai susirinkime“). Iš komunistinio bloko šalių tik Lenkijos vyskupai aktyviai dalyvavo Susirinkimo darbe. Svarbiausias Lietuvos Bažnyčiai Vatikano II Susirinkimo klausimas – naujų vyskupų skyrimas. Vatikanas siekė jį išspręsti, o Maskva stengėsi kuo labiau kontroliuoti. Taigi Lietuvos Bažnyčios delegacija apie Susirinkimo darbą daugiau informavo sovietinės valdžios organus nei vietos Bažnyčią. Išsamesne informacija apie Vatikano II Susirinkimo veiklą ir rezultatus rūpinosi Vatikano radijo lietuvių programa.

Lietuvoje apie Susirinkimą iki šiol nedaug rašyta. Yra išversti į lietuvių kalbą Vatikano II Susirinkimo nutarimai ir išleistos amerikiečių autorių knygos apie Susirinkimo mokymą (Richard Gaillardetz ir Catherine Clifford, „Raktas į Vatikano II Susirinkimo mokymą“, Vilnius, 2013; George Weigel, „Evangelinė katalikybė“, Vilnius, 2016). Kaip teigia Bažnyčios istorikė Irena Vaišvilaitė, tai, kas buvo svarstoma Vatikano II Susirinkime, neturėjo jokio tiesioginio atgarsio Lietuvos Bažnyčios gyvenime, o Susirinkime taip pat nebuvo kalbama apie Lietuvos Bažnyčios reikalus. Vis dėlto dabar kiti Lietuvos Bažnyčios istorijos tyrinėtojai pripažįsta, kad po Susirinkimo liturgijos atnaujinimo srityje ir Lietuvoje buvo atliktas didelis proveržis (daugiau apie tai rašo monsinjoras dr. Algirdas Jurevičius, „Bažnyčios žinios“, 2017, nr. 1).

Užtat daug informacijos apie Susirinkimo eigą ir svarstymų apie jame priimtus dokumentus buvo paskelbta išeivijos lietuvių (JAV) spaudoje. Religinės literatūros lietuvių kalba leidimu susirūpinę išeivijos lietuviai sudarė redakciją (prel. dr. Vytautas Balčiūnas, dr. Juozas Girnius, kun. dr. Jonas Gutasakas, kun. prof. Stasys Yla ir kun. dr. Titas Narbutas) knygų serijai „Krikščionis gyvenime“ leisti. Pirmoji šios serijos knyga ir buvo „II Vatikano Susirinkimo dokumentai. I dalis, konstitucijos“, 1967. Pristatydamas leidinį kun. Vytautas Zakaras spaudoje pasidžiaugė, kad knyga paruošta kruopščiai, rūpestingai ir išleista patraukliai – iliustruota dailininko Telesforo Valiaus simbolinėmis abstrakci-

Popiežius Paulius VI privačioje audiencijoje priima vyskupą J. Matulaitį-Labuką. Roma, 1965

jomis. Knygos įžangoje, kuri yra kartu įžanga visai „Krikščionis gyvenime“ knygų serijai, rašoma: „II Vatikano susirinkimu Bažnyčia pradėjo naują savo gyvenimo laikotarpį. Jo kreipimasis ne tik į katalikus, bet ir į kitus krikščionis bei kitaip tikinčius ir net visai netikinčius yra lyg iššūkis visam šio meto pasauliui, bet ypač Katalikų Bažnyčios nariams. Jo nutarimai yra nurodymas visiems mums, kaip gyventi Kristaus Evangelija ir kaip ją skleisti žmogui, savo proto genijumi užkariaujančiam erdves, bet vis labiau pasiklystančiam savo kelyje į Dievą“. Taip serijos redaktoriai ir leidėjai stengėsi atsiliiepti į Bažnyčios vadovų žodį „tapti gyvais Kristaus liudytojais bei jo nešėjais į šių dienų pasaulį“.

Bažnyčios šiuolaikinimas

Apie Susirinkimą išeivijos lietuvių spaudoje daugiausia rašė kunigai Petras Celiešius, Valdemaras Cukuras, Antanas Rubikas, Juozas Vaišnora; pasauliečiai Juozas Girnius, Arūnas Liulevičius, Juozas Navickas. Į Susirinkimo iššūkius išsamiausiai atsiliepė kun. Vytautas Bagdanavičius (jo spaudoje skelbtų 17 straipsnių kopijų rinkinys „Besikalban-

ti Bažnyčia. Įvadas į II Vatikano Susirinkimo nutarimus“ išleistas Čikagoje 1983 m.) ir filosofas Antanas Maceina, parašęs knygas „Bažnyčia ir pasaulis“ (1970), „Didieji dabarties klausimai“ (1971), „Krikščionis pasaulyje“ (1973).

Net ir dvasininkams kai kurie Susirinkimo nutarimai atrodė svetimi ar pavojingi. Pavyzdžiui, nauja ekumenizmo samprata kai kam kėlė įtarimą, kad čia per daug dėmesio kreipiama protestantizmo problemoms. Bet, sakysim, kun. V. Bagdanavičius, komentuojamas Susirinkimo dokumentus, pats dvasiškai brendo su jo idėjomis, ištraukė į Susirinkimo nutarimų svarstybas. Jis pastebėjo, kad Susirinkimas pakeitė šešių svarbių sąvokų turinį: Bažnyčios, pasaulio, tikėjimo, valdymo, laisvės, dialogo.

Bažnyčią imta apibrėžti ne tik kaip mistinę Kristaus kūną, ne tik kaip organizaciją ir jos hierarchiją, bet ir kaip Dievo tautą. Jeigu Kristaus dvasia veikia kiekvieną tikintįjį, vadinasi, jų visuma sudaro Bažnyčią. Net Bažnyčios neklaidingumas, kurio atstovas yra popiežius, galimas tik dėl to, kad tikinčiųjų visuma yra neklaidinga.

Atsisakyta Bažnyčios istorijoje paplitusios manichėjiškos pagundos prakeikti pasaulį. Nustota smerkti pasaulį kaip blogą iš esmės, o raginama tikinčiuosius atpirkti pasaulį, puoselėjant kultūrą.

Susirinkimas pakeitė ir tikėjimo svaro centrą: tikėjimo tiesų formulavimas dabar nėra viską lemiantis dalykas. Labiau kreipiamas dėmesys į tai, kad Dievas kalba kiekvienam žmogui. Susirinkimas tikėjimą nukelia iš teorinių aukštumų ir pristato kiekvienam žmogui kaip džiaugsmingą dalyką. Naikinama prieštara tarp įsakymo tikėjimo ir tikėjimo įkvėpimo leidžia suderinti humanizmą ir krikščionybę.

Šalia Bažnyčios valdymo organų – popiežiaus ir vyskupų – Susirinkimas įsteigė valstybines vyskupų konferencijas, kaip įstatymus leidžiantį organą. Vyskupų nutarimai, teisėtai priimti ir Šv. Sosto patvirtinti, įgavo įsakančią galią.

Kun. V. Bagdanavičiaus teigimu, Susirinkimas atnaujino sąžinės laisvės principą ir pabrėžė, kad tik žmogaus sąžinė suteikia tikėjimo tiesoms įpareigojantį pobūdį. Šio principo pripažinimas keitė kiekvieno tikinčiojo santykį Bažnyčios atžvilgiu. Nepaisant bėgstavimo dėl pataikavimo asmens egoizmui, šis principas paakino tikinčiuosius būti savarankiškesniems, rodyti daugiau iniciatyvos.

Susirinkime iškeltas dialogo, pokalbio vaidmuo Bažnyčioje. Užsidariusiems ir nekomunikatyviems katalikams dialogas tapo „visuomeniniu įrankiu, kuriuo artimo meilė gali būti pareikšta“.

Nukelta į 8 psl.

Vatikano II Susirinkimą sušaukęs popiežius Jonas XXIII

Istorijos stigmatizuotieji: vilko vaikai

Parodos fragmentas. Astridos Petraitytės nuotraukos

Astrida Petraitytė

Dešimtmečių dešimtmečiai praėjo nuo Antrojo pasaulinio karo, o žaizdos, gal labiau pokarinės, dar vis atsiveria – kai kurios ilgai slėptos, nutylėtos, tik nepriklausomybei Lietuvoje stojus išpažįstamos... Taip, tai apie „vilko vaikus“, tuos iš Rytprūsių, sovietų užimto, terorizuojamo, prievartaujamo krašto, mažamečius atklydėlius Lietuvon, čia nedrąsiai prisėlinančius – nelyg vilkiukščiai – iš miškų, palaukių prie trobų, prašančius ar tiesiog laukiančius duonos ar bulvės, pieno šlako, idant patys savo išbadėjusius kū-

Prie parodos standų

nelius pastiprintų ir namo gal jau merdėjančiai mamai, močiutei parneštų... Juk iš bado jėgų netekusių suaugėlių priesakai tokie ir būdavę: eikit Lietuvon, ten yra duonos... Iš tūkstančių mažųjų atklydėlių daugelis čia ir pasiliko, kas pateko į vaikų namus, kas tapo priglobusios šeimos nariais, perimdami lietuvišką pavardę ir priimdami – dažniausiai – lietuvišką vardą. (Štai ir populiarus Alvydo Šlepiko romanas „Mano vardas – Marytė“ liudija pokarinę būtinybę mimikruoti, išsižadėti savo vokiškosios kilmės ir ją išduodančių vardų...)

Birželio 7 d. Seime atidaryta prasminga ir skaudi paroda „Vilko vaikai: duonos keliu iš Rytų Prūsijos į Lietuvą 1945–1948“. Kaip sakoma rengėjų pranešime: „Šie vaikai yra brutalaus sovietinio teroro aukos ir baisių sovietinių nusiaktimų liudininkai. Atkeliavę į Lietuvą dar visai maži, jie rado prieglobstį, čia įleido šaknis, todėl nusipelno, kad jų balsas bylotų tragiškas, sunkiai protu suvokiamas gyvenimo istorijas.“ Rengdamas parodą, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) padalinys Genocido aukų muziejus įdėjo daug trūsio. Nepasitenkinta tradicinių standų su nuotraukomis bei informacijos blokais parengimu (tai irgi padaryta) – centro darbuotojai įrašė, nufilmavo Lietuvoje prigijusių Karaliaučiaus krašto vaikų, jau gana garbaus amžiaus, skaudžius pasakojimus; specialiuose monitoriuose galima kalbėtojus regėti bei, užsidėjus ausines, išklausyti.

Kaip reziūnuodamas parodos rengimą sakė Genocido aukų muziejaus vadovas Eugenijus Peikšteinis, susidurta su dvejopo pobūdžio sunkumais – emociniais ir techniniais. Nors nėra lengva rinkti ir rengti medžiagą, tarkim, apie tremtinius ar pokario partizanus, bet klausant šių – „vilko vaikų“ – tragiškų likimų dažnai ašaros užspausdavusios gerklę, taigi emociškai buvę sunkiau... Ir techniniu – medžiagos komplektavimo – požiūriu „vilko vaikų“ istorijų eksponavimas yra kur kas problemiškesnis: jei, pavyzdžiui, tremtinių likimus dokumentuoja gana gausūs laišakai, nuotraukos, tai šiuo atveju liudijimai visiškai skurdūs...

Atidarymo renginyje kalbėtojų buvo nemažai. Pasisakė ir parodos globėjas Seimo narys Arvydas Anušauskas, ir LGGRTC vadovė Teresė Birutė Bu-

rauskaitė, ir svečiai iš Vokietijos – Lietuvos garbės konsulas Vokietijos Federacinės Respublikos Baden-Viurtembergo federalinėje žemėje prof. dr. Wolfgangas von Stettenas bei Brandenburgo žemės parlamento deputatas, Krikščionių demokratų sąjungos pirmininko pavaduotojas Henrykas Wichmannas, ir vokiečių bendrijos „Edelweiss“, vienijančios „vilko vaikus“, pirmieji vadovai Olafas Pasenau bei Angelina Pasenau, ir dabartinė pirmininkė Alfreda (Luiza) Kažukauskienė... Šioje „vilko vaikų“ kankinystės panoramoje ryškėjo vieninga dėkingumo Lietuvos žmonėms gija: priglauti vokiečius pokariu buvę pavojinga, už tai galėjai ir į Sibirą pakliūti... Visą sovietmetį „vilko vaikai“ (šis pokario „folklorinis“ vardas dabar jau oficialiu tapęs) jautėsi stigmatizuoti, tik istorinis Lietuvos virsmas juos paskatino viešinti savąją tapatybę (o neretu atveju – ieškoti liudijimų apie ją, juk ne visi, mažamečiais Lietuvon atklydę, ir prisiminę savo pavardes, artimųjų vardus ir pan.). Iš pradžių pavieniai „atbudėliai“, susiradę likimo brolius seses, kvietė burtis, taip gimė vokiečių bendrija „Edelweiss-Wolfkinder“. Jos atstovų renginyje paliudyta: svarbiausia – atgauti ir saugoti savo identitetą, gyventi oriai. Išsakius padėkos žodžius ir priglaudusioms šeimoms, ir nepriklausomybę atkūrusiai Lietuvos valstybei („vilko vaikams“ suteiktas nukentėjusių nuo okupacinio režimo statusas), taip pat – pasiaukojančiai jiems dėmesį rodančiam, finansinę paramą teikiančiam Stettenui, kartu išsakyti, nors ir santūriai, priekaištai Vokietijai – gimtoji šalis esanti abejinga jų likimui...

Po atidarymo ceremonijos dar, užsidėjusi ausines, paklausiau poros pasakojimų... Visų iškart nebūčiau pajėgusi ne tik dėl laiko stokos (sakyta, jog visi įrašai trunka ilgiau nei tris valandas), bet ir dėl pernelyg didelio jų skaudumo. Štai senos moters pasakojimas apie pokarinę gyvenimą dar Karaliaučiaus krašte, nežmonišką čia šeiminkaujančių rusų kareivių elgesį: masiškai prievartautos moterys, jaunos ir senos, net ir nėsčioji (kraujo klane bejėgiškai gulinti saviškių surasta tik kartojo: „Duokit peilį – nenoriu gyventi“...), apie merdinčią duonos prašančią motiną...

Paroda, pabuvojusi Seime, keliaus po Lietuvą, o kitais metais ją žadama nuvežti Vokietijon. Gal ir gimtoji „vilko vaikų“ šalis išgirs šiuos likimus... □

Atidarymo ceremonijai pasibaigus

„Pliažo sezonas“ atidarytas M. Žilinsko dailės galerijoje

T. Černiausko nuotraukos sukėlė ir šypsenų

Vasaros pradžioje – „Pliažo sezono“ atidarymas

Algis Vaškevičius

Pirmąją vasaros dieną Kaune prasidėjo jau keturioliktasis tarptautinis fotomeno festivalis „Kaunas Photo“. Jis paprastai vyksta rugsėjo pradžioje, bet šiemet įvadiniai renginiai prasidėjo kartu su vasaros pradžia. Šiais metais festivalis savo programoje tyrinėja „Vandens“ temą, todėl Mykolo Žilinsko dailės galerijoje jau atidaryta įdomi ir spalvinga „Kaunas Photo“ 2017 paroda „Pliažo sezonas“, kuri veiks iki rugsėjo 3 d.

Parodoje „Pliažo sezonas“ pristatoma vienuolikos autorių kūryba – italo Massimo Vitali paplūdimių žmogiškieji peizažai, Vokietijoje gyvenančio ukrainiečio Kirillo Golovchenko „Atostogos“, Tado Černiausko „Komforto zona“, dar vieno italo Turi Calafato „Diena paplūdimyje. Sicilijos vasara“, prancūzės Celine Diais „Vaizdas į jūrą“, vengro Martono Kallai „Solotvinas – sūrus sapnas“, Krzysztofo RacoĖo iš Lenkijos „Zakžovekas“, jaunos lietuvės Bertos Tilmantaitės „Indijos bangomis“, vokietės Emily Wabitsch „Iš „Koks“ paplūdimio, su meile“, taip pat svečio iš Bangladešo Jas-himo Salamo „Gyvenimas iš laivų kapinyno“ ir prancūzo François Marmiono „Sumautos atostogos“.

Fotografijų ekspoziciją sudaro trys dalys. Pirmojoje, kurią parodos kuratorius Mindaugas Kavaliauskas vadina „Žvaigždžių sale“, lankytojai randa didžiulio formato M. Vitalio užfiksuotus spalvingų paplūdimių vaizdus, čia taip pat T. Černiausko užfiksuotos paplūdimyje besilsinčių žmonių akimirkos, kai šie yra atsipalaidavę ir besimėgaujantys maloniais saulės spinduliais. Šioje salėje – ir K. Golovchenko Odesos paplūdimyje užfiksuoti vaizdai, kuriuos autorius nufotografavo naudodamas pripučiamą gelbėjimo ratą. Į parodos atidarymą atvykęs ukrainietis Lietuvoje lankėsi jau ne pirmą kartą, jis noriai bendravo su kitais parodos dalyviais ir komentavo savo darbus bei gyvai domėjosi kolegų fotografijomis.

Šioji pirmoji salė – šviesi, nuotaikinga, nuotraukose užfiksuoti žmonės atrodo atsipalaidavę, laimingi, gyvenantys be rūpesčių. Antroji,

pereinamoji ekspozicijos dalis, pasak parodos rengėjų, yra tarsi vasaros sociologija. Čia ir T. Calafato sicilietiško paplūdimio ritualai, ir C. Diais tyrimas apie miesto pliažus, kuris primena, kad vasaros ir atostogų paieškos verčia mus keisti miestus ir miestelius.

Vengras M. Kallai nuotraukose pasakoja apie Ukrainos druskų kasyklų vietose veikiančius kurortus, vandens vonias, o K. Racon fotografijose užfiksuotas Zakžoveko ežeras, atsiradęs karjerų vietoje. Dėl ypač aukštų ir stačių krantų, netolygaus ir uolėto dugno Zakžovekas žinomas kaip paplūdimio nelaimių ar savižudybių vieta, tad čia maudytis draudžiama, ežeras aptvertas tvora, bet jaunimas to nepaiso ir protestuodamas čia renkasi bei maudosi.

Trečioji parodos dalis dar vienoje salėje parodo kitokius kurortus, kurių paviršinė pusė graži, tačiau pažvelgus giliau atsiveria visai kitoks vaizdas. B. Tilmantaitės nuotraukos pasakoja apie Indijos banglentininkus, padedančius vietos žvejams sunkiame darbe. E. Wabitsch nuotraukos įamžino paplūdimį Bangladeše, kuriame apsilankymas jaunavedžiams turėtų lemti ilgą ir laimingą gyvenimą.

J. Salam nuotraukos pasakoja apie sunkiomis sąlygomis dirbančius Bangladešo vyrus, kurie kasdien plikomis rankomis ir labai sunkiomis sąlygomis ardo senus, jau plaukiojimą baigusius laivus. Į parodos ati-

B. Tilmantaitės fotografijos pirmą kartą eksponuotos po vandeniu

darymą atvykęs prancūzas F. Marmion parodai pateikė visą fotografijų knygą, kurios kiekvienas lapas eksponuojamas ant sienos – tai analitinis darbas apie turistus ir pabėgėlius, kurie atvyksta į Graikijos Koso salą. Čia autorius ne tik pateikia fotografijas, bet galima pamatyti ir išlaidų už kelionę bei kurorto paslaugas – ši matematika palanki tik turistams iš Vakarų šalių.

Gausiai į parodos atidarymą susirinkę jos lankytojai gyvai aptarinėjo pamatytus darbus, bendravo su į Kauną atvykusiais parodos autoriais, klausinėjo jų kaip gimė vieno ar kito darbo idėja, kaip atrandamos naujos darbų temos.

Po to visi buvo pakviesti į Kauno „Girstučio“ baseiną, kur laukė dar vienas netikėtumas – čia turbūt pirmą kartą Lietuvos istorijoje fotografijos darbų paroda buvo surengta po vandeniu, baseino dugne. Darbų autorė – jauna lietuvių fotomenininkė B. Tilmantaitė, daug keliaujanti po pasaulį ir savo nuotraukose įamžinanti įvairiausius kampelius bei žmones.

Susitikimas su šia autore vyko ir Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos Parko padalinyje.

K. Golovchenko darbai.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

Nukelta į 8 psl.

Primityvūs pusryčiai Nr. 2, drobė, aliejus

Žokėjų klubas, drobė, aliejus

SPALVŲ ŠOKIAI Algimanto Černiausko KOSMOSE

Aldona Žemaitytė

„Grafo“ galerijoje, Vilniuje, veikia Indros Marcinkevičienės ir Algimanto Černiausko parodos, pavadintos „Dviguba“/„Double“. Jas vienija didžiulis paveikslų formatas...

Ar matau buitinėje aplinkoje, tarkim, gyvenamojo namo bute, didžiuosius jauno dailininko Algimanto Černiausko paveikslus, kurie eksponuojami „Grafo galerijoje“ Vilniuje? Tiesą sakant, ne... Nebent didelio namo erdviame kambaryje ir gerai apšviestus. Tai visuomeninių pastatų interjerams skirti arba parodiniai paveikslai. Tiesa, parodoje eksponuojami ir mažieji Algimanto džiazuojantys „peizažai“ – neramių, sodrių ir tirštų potėpių kūriniai, atlikti tradicine neokspresionizmo maniera.

Gilindamasis į ekspresionizmą ir sekdamas savo mokytojo Dailės akademijoje tapytojo Henriko Čerapo pavyzdžiu jaunas tapytojas siekia vis naujų kompozicinių ir faktūrinių išraiškos priemonių. Kai kurie meno kritikai pabrėžia jo paveikslų erdvėlaikiškumą, kurį išryškina storas dažo sluoksnis didžiulėje drobėje (esama ir plonasluoksnių darbų), tai leidžia kalbėti apie Algimanto pasaulėvaizdžio artimumą M. K. Čiurlionio meninėms aspiracijoms.

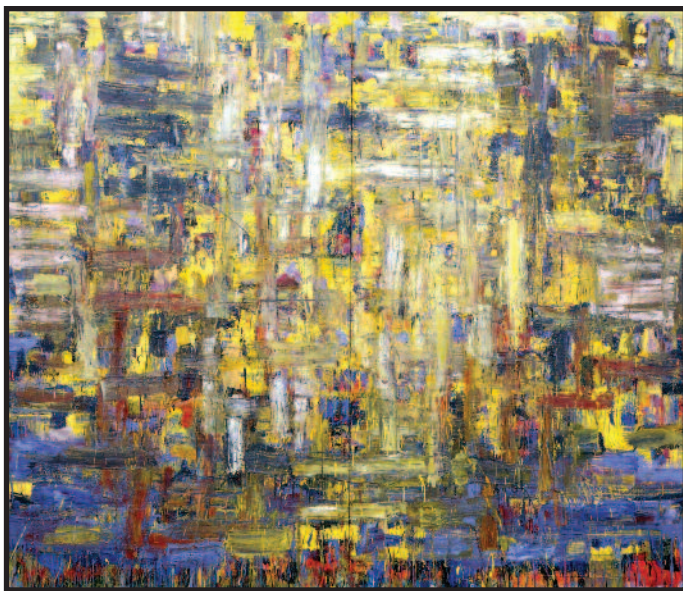
Taigi šitas vaikinai stipriai jaučia spalvos jėgą ir gaivalingumą. Jis ir pats tampa nelyginant gaivalu, kai atsisotą prieš didelę drobę, pasidėjęs paletę ir pasiėmęs teptuką. Tapydamas tampa kova su baltu drobės paviršiumi, kuris pamažu pripildomas šokančių, dainuojančių, net siautėjančių spalvų ir sukuria tą „kosminį“ Algimanto Černiausko pasaulį, kuris leidžia kalbėti apie naują etapą lietuvių tapytojų ekspresionizmo raidoje. Iš kosmoso į gimtąją žemę nukelia mažieji dailininko paveikslai, taip pat žerintys subtiliai išryškintomis spalvomis (paveiksluose tarsi vyksta savotiškas spalvų šokis), jaukūs ir mieli akiai... Šiuose paveiksluose galima justti jo gimtosios Dzūkijos pušynų dvelksmą, Merkio ir Nemuno santakos vandenių gelmę, gi-

Algimantas Černiauskas

laus čiurlioniško dangaus aidą.

Taip, modernusis abstrakcionizmas leidžia daryti savotiškus eksperimentus su spalva, spalvų struktūromis ir, anot kai kurių meno kritikų, permąstyti drobės plokštumos, ant jos tepamos (šiuo atveju tešiamos) spalvos ir spalvinio derinio ritmo suvokimą. Tai yra jo savastis, jo išskirtinumas ir telieka palinkėti dailininkui toliau tyrinėti spalvų sąskambių „kosminę“ begalybę, t. y., eksperimentuoti, ieškant naujų meninės išraiškos priemonių, pasitelkus jaunatvišką entuziazmą ir norą gilintis į tapybinio abstrakto paslaptis. □

Saulėtekis pagal Kiplingą, drobė, aliejus

STASYS JONAUSKAS

ŠVIESA

Tęsdama gyvybės ciklą,
Veržiasi iš dujų –
Amžinybė tarsi sėkla
Bręsta jos viduj.

Ir po kraują tyliai vaikšto
Spindulys, kuris
Visada į savo žvaigždę
Niekada negrįš.

Ji, palietusi mus, dingsta
Tamsoje, kada
Tavo širdyje sustingsta
Žemės valanda.

Amžiams kraujyje palieka
Pulsas jos ramus.
Visada iš ten, kur – niekad –
Ji fotonais – mus.

ŽVAIGŽDĖS

Mes artėjame, jos tolsta
Iš vidaus: tiesa
Ta pati – ji ant kaktos tau –
Amžina šviesa

Ar akimirkos apgaulė,
Kai gelsvi miškai
Ir žemelė, iki kaulų
Gulanti minkštai,

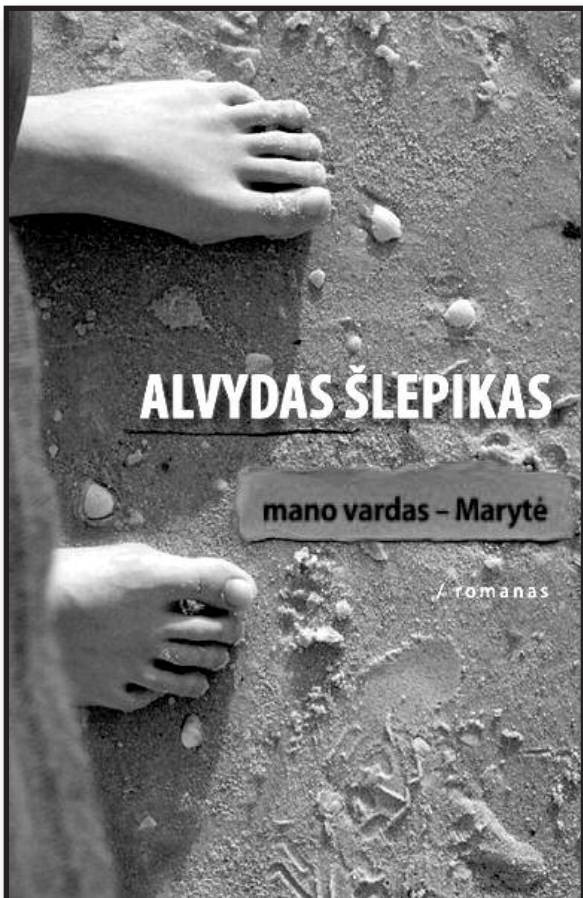
Jau ne balso laukia – aidas
Iš tenai – ar mes,
Kai sumirga prie pat veido
Spalio naktimis?

Jas, akis atmerkęs, girdi
Miegantis žmogus.
Ir suspaudžia tavo širdį
Tolimas dangus.

Pasitikti jų atėjimą,
Laukia? – nežinai.
Tolsta jos, o mes artėjame
Ten, kur – amžinai.

ALVYDAS ŠLEPIKAS

ROMANAS APIE VILKO VAIKUS, APIE MEILĘ IR UŽUOJAUTĄ

Rašytojas Alvydas Šlepikas

Alvydo Šlepiko romaną „Mano vardas – Marytė“ nušviečia vieną iš baltųjų istorijos dėmių – „vilko vaikų“ situaciją. Po Antrojo pasaulinio karo Rytrpūsijų vokiečių siuntė vaikus anapus Nemuno, kur buvo duonos, ir vokiečiai ėjo į Lietuvą, dirbo pas ūkininkus, elgetavo, o sunkiai uždirbtą maistą nešė savo badaujančioms šeimoms. Vokiečių mergaitės Renatės, gavusios lietuvišką vardą Marytė, ir jos šeimos istorija atskleidžia daugelio pabėgėlių tragišką likimą, pirmuosius pokario metus Rytrpūsiuose ir Lietuvoje. Romano autorius rėmėsi tikrais faktais, „vilko vaikų“ ir jų artimųjų pasakojimais.

„Karus kažkas pradeda, kažkas tampa nugalėtojais, tačiau našlės ir vaikai pralaimi visada. Ant-rasis pasaulinis karas pasibaigė, jie – tarp pralaimėjusių, nes žuvusieji buvo jų tėvai, o našlės – jų motinos. Pasaulis plytėjo piktas ir pavargęs. O jie – tik vaikai. Tačiau – vilko vaikai. Ši knyga – apie meilę ir užuojautą. Ir apie atmintį“ (Alvydas Šlepikas).

Alvydo Šlepiko romaną sulaukė didelio kritikų ir skaitytojų susidomėjimo, pelnė daugybę apdovanojimų: knyga išrinkta 2012-ųjų „Metų knyga“ suaugusiųjų prozos kategorijoje. Už romaną autorius apdovanotas 2012 m. Jono Marcinkevičiaus, Rašytojų sąjungos bei patriotų premijomis. Knyga išrinkta į 2012 m. kūrybiškiausių knygų dvyluktuką. Kūrinys sulaukė jau penkių leidimų. Išvers-ta į vokiečių, estų, latvių, lenkų, olandų, ukrainiečių kalbas.

Rusas kareivis šaukia: „Stok, atgal, stok, klausyt komandos, stot, fašistinės kiaulės“, bet til-tas aukštas, sargybinio balsą užgožia vėjas, vaikai bėga toliau, jie mato besiskeryčiojančią ant tilto žmogų, tik nesupranta to kareivio kalbos.

– Ei, Ivanai...
– Aš ne Ivanas, čiurka tu...
– Jie ant tavęs dėti pimpalą, Ivanai...
– Užmušiu tave...
– Raminkis, kvaily...

Rusas ima granatą, ištraukia žiedą ir sviedžia į vaikų pulkelį. Abu kareiviai pritupia, slėpdamie-si nuo atsitiktinių skeveldrų, nugriaudi galingas sprogimas.

Išsisklaido sprogimo sukelta migla: po spro-gimo atsiradusioje eketėje kapanojasi, stengiasi išlipti vaikas, šalta, kyla garas iš vandens. Kiti vai-kai bėga atgal, bandydami pabėgti nuo mirties.

Sprogimui nurimus, visiškoje tyloje girdėti keistas garsas, primenantis priešmirtinį žvėries bal-są – aukštą ir begalinį: anas vaikas stipriai sužeis-tas, jis keistai sukasi ant nugaros, spirdamasis ma-kaluojančiomis kojomis į ledą, tai iš jo eina šis klyks-mas. Sužeistajam besisukant iš po jo srūva kraujas, nudažydamas vis didesnį sniego ir ledo plotą: spal-vota dėmė baltai juodame pasaulyje.

Tarp sužeistojo ir kito, eketėje besikapanojan-čio vaiko stovi mirtinai išsigandęs kokių šešerių metų bamblys. Atrodo suakmenėjęs, kojos neklauso, jį kiau-rai veria sužeistojo cypimas. Akyse – siaubas.

Šį vaiką vėliau atpažinsime – tai mažasis Han-selis.

Azijietis pakelia šautuvą, nusitaiko ir šauna. Klyksmas nutyla, sužeistasis nebejudą. Hanselis tarsi atbunda ir kažką šaukdamas pasileidžia bėgti, bet bėga jis ne į krantą, o kažkur tolyn upės ledu. Pa-vymui pasigirsta dar pora šūvių, bet Hanselis vis tiek bėga.

Nepataikęs į bėgantįjį, galvą kraipo azijietis ka-reivis.

Eketėje iš paskutiniųjų kapanojasi vaikas. Rusų kareivis nusispjauna ir žiūri į mažutį, žė-mai upėje vos besikapanojantį berniuką. Vaiko galva panyra, dar laikosi už ledo ranka, pagaliau ir ji pranyksta ledo ir vandens košėje. Rusų kareivis pagaliau prisideda suktinę. Švilpia vėjas. Vėl pasigirsta liūdna, laukinė daina. □

Mano vardas – Marytė

Ištrauka iš romano

Tarytum iš tamsos, tarytum šešėlių ir šviesos žaismas, tarytum juodai baltas kinas pasirodo pra-eities atskalos:

1946 metai.
Žiema.

Šalta ir siaubinga pokario žiema, nykos metas.

Tiltas kybo tarp dangaus ir žemės, virš užša-lusio Nemuno, kuriuo tarsi greitkelio vėjas neša snie-go dulkes, kai kur juoduoja ledas, balzganas tartum marmuras. Šalta, daugiau kaip dvidešimt laipsnių pagal Celsijų.

Metalinių konstrukcijų daug, jos susikryžia-vusios it neaiškus tinklas, tarp jų gijų švilpia vėjas. Tiltas metalinis, tvirtas, staugiantis ir dainuojantis vėtrų dainas.

Kartu su vėju girdėti ir keista, rytietiška ka-reivio daina.

Pro tilto metalą toluomoje matyti kažkokie ju-dantys tamsūs taškeliai.

Ant tilto konstrukcijų priklijuota plakatų, skel-bimų, laikraščių, skelbiančių pergale, raginančių ne-sigailėti, žudyti, perspėjančių apie būtinybę turėti

karinės vadovybės leidimą.

Vieno plakato kraštas atplyšęs, jis virpa vėjyje. Ilgesinga daina garsėja.

Ant tilto – du sargybiniai kareiviai: dainuo-jantis azijietis ir rusas. Rusas degasi suktinė, bet vė-jas gesina degtukus, jis pyksta. Jį erzina ir siauraakio daina.

Judantys aname krante tamsūs taškeliai dabar jau arčiau – tai vokiečių vaikai, bandantys ledu per-eiti per Nemuną. Jų kokie septyni...

Rusas neištveria:

– Blet', užsikimšk tu, čiurka.

Azijietis šypteli, kurį laiką patyli, tyliai sako: čiurka, čiurka, pats tu čiurka.

Vėjas švilpia, o tėvynė toli, suktinė suplyšta, degtukas sulūžta sugrūbusiose rankose.

Azijietis nusijuokia:

– Ei, Ivanai...

– Aš ne Ivanas, aš Jevgenijus, Ženia aš.

– Žiūrėk, Ivanai, vokietukas bėgti...

Vokiečių vaikai kaip kurapkos bėga ledu, pora mažesnių atsilikę kiek toliau.

ALGIMANTAS BALTAKIS: gyvenimas – meno kūrinys (3)

Iš rašomos esė, pokalbių, atklastų knygos

Iš k.: Algimantas Baltakis, Justinas Marcinkevičius, Alfonsas Maldonis, 1989

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Tęsinys. Pradžia 2017 m. birželio 3 d. „Kultūroje“

Be abejo, tikėtis, jog anuomet būtų viešai paskelbta, kad poetas vilkėjo sovietinio kalinio uniformą, nerealu. Ir kad lageryje ant cemento maišų popieriaus A. Miškinis parašė neabejotino dėmesio vertas „Psalmes“, kalbėti dar buvo per anksti, trejetą dešimtmečių jas teko slėpti nuo negerų akių. Kaip jau skaitėte ankstesniuose puslapiuose, kaip tik A. Baltakiui, atėjus Atgimimui, likimas lėmė tas „Psalmes“ ir persirašyti, ir paskelbti.

Kas užkliūva šiandieniniam to teksto skaitytojui? Minint tarpukario Lietuvą, žodis nepriklausoma visur rašomas kabutėse. Savaiame aišku, kad toks anos Lietuvos įvardijimas turi ir atitinkamus tęsinius. Vienas jų: „Kaip matome, A. Miškinio ikitarybinio laikotarpio eilėraščiai ir poemos – sudėtingas ir prieštaringas reiškinyss.“ Užtat su akivaizdžiu pasitenkinimu pacituojamas eilėraštis „Mitingas“ (1940), „sveikinantis socialistinės santvarkos atkūrimą Lietuvoje.“ (p. 343) Tiesa, šiek tiek nusivylus, kad liaudies pakilimas naujam gyvenimui vaizduojamas „gan deklaratyviai“. Be to, tokie eilėraščiai, anot A. Baltakio, vis dėlto nelaikytini „galutine poeto idėjinio apsisprendimo išraiška. Per daug prieštaringa buvo poeto kūrybinė biografija, kad taip lengvai įvyktų tokia staigi metamorfozė. Kaip ir ne vienam rašytojui, buržuaziniiais metais toliau stovėjusiam nuo pažangiojo lietuvių literatūros sparno, A. Miškiniui nelengva buvo organiškai pritapti prie naujo gyvenimo kūrėjų.“ (p. 343–344)

O bene liūdniausia ši straipsnio pastraipa (p. 347):

„Lietuvių rašytojai pirmaisiais pokario metais nebuvo vienalytė šeima, todėl idėjinis jų perauklėjimas ir konsolidacija negalėjo vykti lengvai ir sklandžiai. Vieni rašytojai iš pat pradžių aktyviai įsijungė į kūrybinį darbą, kitus vis dar slėgė senoviskas galvojimo būdas, iš praeities atsinešti etiniai ir estetiniai idealai. Ypač sudėtingą, komplikuoatą idėjinio brendimo kelią teko nueiti A. Miškiniui. Už tai jis brangiai užmokėjo: rinktinėje žioji dešimties metų spraga. Ir tik 1957 metais, pavėluotai pergyvenęs idėjinį lūžį, A. Miškinis vėl ima aktyviai reikštis mūsų literatūroje. Natūralu, kad į tarybinę poeziją jis įsijungia su atgailos motyvais, suvesdamas sąžinės sąskaitas su praeitimi.“

A. Baltakis anuometinėje spaudoje aptarė ir pirmąsias savo artimiausių draugų knygas – Just. Marcinkevičiaus „Dvidešimtąjį pavasarį“ (1957 m., „Literatūra ir menas“), A. Maldonio „Viduvasarį“ (1958 m., „Komjaunimo tiesa“). Tuose straipsniuose, perspausdintuose knygoje „Poetų cechass“, – ne tik bandymas įvertinti, bet ir požiūris į tuometinį

gyvenimą, bendraamžius, literatų meistriskumo problemas ir pasipiktinimą keliančią anemišką, juodu pesimizmu dvelkiančią kai kurių jaunųjų draugų kūrybą.

Liūdna šiandien skaityti „Dvidešimtąjį pavasarį“ aptariamas eilutes. Jose A. Baltakis toks, kad net nesitiki, jog tai tas pats kūrėjas, kurį pažįstame šiandien. Visko čia apstu: ir buožinės banditų gaujos (p. 41), ir užsimaskavę socializmo priešai, įvairiausiais būdais šmeižiantys tarybinį gyvenimą (p. 42), ir mito apie „trečio kelio“ galimybę neigimas, pasitelkiant Vengrijos įvykius (p. 43–44). Be kita ko, čia paminima ir konkreti pavardė – Vilniaus universiteto studentas J. Tumelis, rašantis „grynakraujį pesimizmą“ (Ir jaučiu ne pavasarį – rudenį, / Be žiedų, be šviesos, be meilės, – / Gal todėl ne be reikalo liūdnoas, / Kaip gyvenimas mano eilės). Taip, tai tas pats Juozas Tumelis, dabar humanitarinių mokslų daktaras, kuriam buvo lemta patirti daug sovietinės valdžios persekiojimų (1959 m. pašalintas iš VU už disidentinę veiklą – studentų literatūrinio almanacho „Kūryba“ rengimą), ir kuris po trijų dešimtmečių (1990–1993) vadovavo Sąjūdžio tarybai, tuomet toje pačioje barikadų pusėje jau buvo ir Just. Marcinkevičius. O anuomet A. Baltakis negailėtingai pliekė bendraamžį, anksčiau už kitus suvokusį, kas ir kaip: „J. Tumelis – dar nė nepabandęs gyvenimo duonos, neteko apetito. Ir tik nusistebėjimą šiandien gali kelti tokios ‘rudeniškos eilės’, parašytos žmogaus, gyvenančio savo pavasarį. Jau vėliau didelės abejonės, prieštaravimai, plėšę Simą Kairį, negu dekadentinis nuovargis, negu ankstyva mažakraujystė.“ (p. 46)

Ditirambai A. Maldoniui taipogi pradedami nuo šio jaunojo poeto tarto „savito žodžio“ apie klasinę kovą pokario Lietuvoje – kaip „subtiliai jis atskleidžia mūsų klasinio priešo gėdingą žlugimą ir tarybinio žmogaus moralinę jėgą bei grožį.“ Anot A. Baltakio, A. Maldonis „įrodė, jog ir kuklia fleita galima pagroti giesmę apie didelį gyvenimą, apie kovas ir vargus, kančias ir svajones.“ (p. 78–79)

A. Baltakio samprotavimai apie ateinančius į literatūrą, apie skubančius spausdintis gana įdomūs. O palyginimas su kopimu į kalnus neabejotinai taiklus: „Kūryboje, kaip ir kalnų ekspedicijoje, per ankstyvas išėjimas į kelionę gali baigtis liūdnai. (...) Alf. Maldonis, kuris ir paakino pradėti visą šį pokalbį, nepaprastai kruopščiai ruošėsi kelionei į kalnus. Visų pirma, jis stengėsi suvokti tas paslaptis, kurios padėjo didiesiems alpinistams pasiekti kalnų viršūnes.“ (p. 84) Žinoma, būtų kur kas šviesiau, jei tas jaunas talentingas poetas savo didįjį kelią būtų sugebėjęs pradėti be kai kurių eilėraščių, šiandien atsidūrusių pakalnėje.

Kur kas įdomesnės nei pastarosios A. Baltakio pranašiškos eilutės. Jūsų dėmesiui – kelios jų: „Daugelis J. Vaičiūnaitės eilėraščių nudažyti šituo nuostabos jausmu, – kad mes kiekvieną, net ir pilkiausią rytą galime „iškasti spindintį lobį“. (p. 184); „Poeto nuolatinis augimas yra geriausias laidas,

kad jis nepasitenkins tuo, ką pasiekė. VI. Šimkaus laukia dar ne vienas susitikimas su nauja banga.“ (p. 210); „Drištu manyti, kad Marcelijaus Martinaičio „Debesų lieptais“ nepradings gausiame knygų sraute. Tai – neeilinė knyga. Ji akivaizdžiai rodo, kad poetas pagaliau surado save ir savo vietą poezijoje.“ (p. 229); „Tiek Jono Strielkūno, tiek Sigito Gedos knygos rodo, kad mūsų poezija dar turi daug neišsem-tų rezervų.“ (p. 244).

Na, o šitos eilutės liudija, kad A. Baltakis-kritikas prašovė pro šalį: „Lietuvių literatūros istorijoje Valerija Valsiūnienė liks kaip vienas iš ryškiausių pokario metų poetų, savo kūrybiniais principais artima mūsų tautos genijaus – Salomėjos Nėries – tradicijoms.“ (p. 76)

Dėl „prašovimo pro šalį“ šiuo, o ir ne tik šiuo atveju. Anais laikais neįmanoma buvo numatyti, kokioje valstybėje gyvensime nuo XX a. paskutiniojo dešimtmečio. Net toliaregiškiausiems neįmanoma. Tačiau savo knygos pabaigoje, Kritiko pokalbyje su Poetu yra užrašyta dėmesio verta mintis: „Kiekviena karta turi pati spręsti, kokią gyvenimo išmintį, kokią filosofiją, pasaulėžiūrą ji perima.“ (p. 477) Tik užbaigiama ji ne visai taip, kokios pabaigos tikėtumėmės šiandien.

BE TARYBINIO BALASTO

Lyrikos rinktinės (1950–2012) „Pėsčias paukštis“ (Vilnius: Alma littera, 2013) priekyje – eilėraštis „Žadėt žadėjo – nepadėjo“. Jis priminė susirašinėjamą su nuo pokario metų JAV gyvenusiu Broniu Raila. Kai jo paklausiau, koks požiūris į pokarinius „Amerikos balso“ pažadus („Ateisim į pagalbą ateinantį penktadienį“ ir t. t., ir pan.), išgirdau keistą naujieną: jokių pažadų nebūta, nes lietuviškai „Amerikos balsas“ prabilo tik 1951 m. vasario 16 dieną. Kitaip tariant, žadėjo ir Lietuvos žmones mulkino MGB-istai? Tie patys, kurie miškinų vardu daug kraujo praliejo?

O tas A. Baltakio eilėraštis – įtikinantis, teisingas, nes poetas, jį rašydamas, tikros tiesos nežinojo. Ar anuomet jis buvo publikuotas, nežinau, ko gero, ne, rengiant rinktinę, jis tikriausiai perkeltas iš studentiško bloknoto, kuris minimas knygos septintajame puslapyje.

Čia išspausdinta ir kai kas iš „Velnio tilto“, tiesa, parinktos tokios eilutės, kurios jų autoriaus nesukompromituos, nebent skaitytojas bus matęs visą poemą. Visgi išvežtų tėvų dukra Anelė – neįtikinantis personažas. Kodėl jis buvo sukurtas, šiandien labiau nei aišku.

Kartą jau atkreipiau dėmesį į 1956 metais parašytą eilėrašį „Aš tas, kuriam bus padaryta išimtis“. Ir dabar jis išsiskiria, jam tinka vieta rinktinės priekyje. Jame – tikras, neišgalvotas, nors ir naivus A. Baltakis.

Kad A. Baltakio poezija giliai lyriška, akivaizdu. Rengdamas rinktinę, autorius, suprantama, atsiskratė tarybinio balasto, ir tai, kas išspausdinta tuose beveik trijuose šimtuose puslapių, ypatinga dovana poezijos gerbėjams.

Kodėl antrasis skyrius („Požeminės upės“) didžiausias (82 eilėraščiai), A. Baltakis ne tik pats paaiškina, bet ir pacituoja Donato Saukos žodžius, skelbtus „Fausto amžiaus epilogė“: „Atlydžio karta turėjo teisę ir iš tiesų gebėjo džiaugtis gyvenimo pilnatvės jausmu, kurį teikė atsivėrusios veiklos, kūrybos, karjeros darymo perspektyvos bei nustumta į šalį daugiaprasmė kaltės dėl praeities našta, slėgusi vyresniąją, teroro metų, kartą. Nes programa minimum, kaip ji, pavyzdžiui, nubrėžiama liberaliųjų išeivijos intelektualų, atrodė, buvo įvykdyta. Gal net su kaupu.“ Anot A. Baltakio, daugelis atlydžio kartos vilčių sužlugo, todėl ir po to laikotarpio eilėraščiuose nemažai pesimizmo, rezignacijos. O didžiausias skyrius todėl, kad tai buvo produktyviausi A. Baltakio metai. Tuomet išėjo net keturios knygos: „Požeminės upės“ (1965), „Kelijaujantis kalnas“ (1967), „Akimirkos“ (1970), „Duona ir debesys“ (1973).

Poeto intencijos – šešių skyrelių įžangose, kurios perkeltos iš anuometinių rinkinių ir kurios, autoriaus įsitikinimu, padės geriau pajusti, ko anais laikais siekė ne tik jis, bet ir daugelis bendraamžių.

Tęsinys kitame numeryje

Kultūros kronika

Gegužės 30 – birželio 2 dienomis Vilniuje ir Kaune svečiavosi literatūrinio žurnalo „Sinn und Form“ vyriausias redaktorius dr. Matthias Weichelt, „Walls-tein“ leidyklos vyriausias redaktorius dr. Thorsten Ahrend, „Fankfurter Allgemeine Zeitung“ Europos korespondentas ir autorius dr. Paul Ingendaay, kultūrinio žurnalo „Kulturaustausch. Zeitschrift für internationale Perspektiven“ vyriausia redaktorė Jenny Friedrich-Frekša ir vertėja Claudia Sinnig. Svečiai lankėsi Lietuvos kultūros institute, Genocido aukų muziejuje, Judaikos tyrimų centre, įsikūrusiame Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, Vals-tybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus Tolerancijos centre ir Lietuvos kultūros tyrimų institute. Rašytojas ir vertėjas Laurynas Katkus supažindino svečius su Lietuvos šiuolaikinės literatūros tendencijomis, Vilniaus universiteto dėstytoja ir VšĮ „Rytų Europos žydų kultūros ir istorijos tyrimų centro direktorė“ dr. Jurgita Verbickienė pristatė naujausius leidybinius ir edukacinius projektus.

Lietuvių menininkų Ugniaus Gelgudos ir Neringos Černiauskaitės duetas „Pakui Hardware“ pristatė pirmąją savo parodą Berlyne „On Demand“. Parodoje menininkai tęsia Vienos modernaus meno muziejuje (mumok) pristatytą projektą, kuriame nagrinėjama kūnų – tiek dangaus, tiek bakterijų, tiek žmogaus – kaip resursų paieškos ir gavybos tema. Berlyno ekspozicijoje nuorodos į kūnus skleidžiasi per organinių ir dirbtinių medžiagų kombinacijas ir susiliejimus – aplink keramikinius objektus vyniojasi neonai, karščio pagalba išformuotus plastikus užlieja žemės ir silikono nuošliaužos. „Pakui Hardware“ šiuo metu dalyvauja net keliose grupinėse parodose, įskaitant „Ungestalt“ Bazelio kunsthalle, „Site Visit“ Freiburgo Kunstverein'e, o birželio 2 d. duris atvėrė ir grupinė paroda „Apparat“ Braunschweigo Kunstverein'e.

Birželio 8 d. kultūros ministrė Liana Ruokytė-Jonsson (v.) atidarė tarptautinę šiuolaikinio meno mugę „ArtVilnius“. Tarptautinis regione vizualiųjų menų renginys „ArtVilnius“ – vienintelė šiuolaikinio meno mugė Lietuvoje ir didžiausia meno mugė visame Rytų Europos regione. 2009 metais startavusi „ArtVilnius“ išsiplėtė ir stabiliai įsitvirtino vietinėje ir užsienio meno rinkoje bei meno mylėtojų privalomų aplankyti renginių sąrašė. Kasmet „ArtVilnius“ ap- lanko per 20 tūkst. lankytojų, mugėje dalyvauja apie 60 meno galerijų iš 15 ša- lių (Belgija, Vokietija, Estija, Latvija, Lenkija, Ukraina, Lietuva, Baltarusija, Olan- dija, Rusija, Italija, Prancūzija).

Vatikano II Susirinkimas

Atkelta iš 2 psl.

Bažnyčios šiuolaikinimą A. Ma- ceina vadino „šiandienėjimu“ – taip jis apibūdino Bažnyčios gyvenimą da- bartinio žmogaus rūpesčiais, kalbėji- mą jo kalba ir mąstymą šiuolaikine mąstysena. Taigi kad šiandieninis žmogus galėtų krikščioniškas tiesas geriau suprasti ir užsidegtų jo širdis tas tiesas priimti. Keistas kartu su pa- sauliu visada buvo nuolatinis Bažny- čios uždavinys. Ji nuolat stengėsi ap- sivilkti naujomis kultūros lytimis ir iš naujo atskleisti Apreiškimo turinį naujoms kartoms. Trumpai tariant, krikščioniškojo skelbimo esmė visada yra ta pati, nes Kristus amžinai tas pats, o skelbimo būdas visada yra ir turi būti šiuolaikinis.

Maceina A. kėlė įdomią mintį taip pat apie Bažnyčios šiuolaikinimo ri- bas. Bažnyčia prisiima įvairius kul- tūrinius pavidalus, apimančius moks- lą, dorovę, kultą ir kt. Bet Bažnyčios kultūrinės apraiškos, pažiūros bei el- gesys gali būti ir klaidingas. Šiuolai- kinimas gali būti tik pasikeitimas, ta- čiau ne atsinaujinimas, tobulėjimas.

Kadangi visi Bažnyčios pavidalai yra iš pasaulio, tai šiuolaikinimą nuolat lydi nesėkmė, kai pataikaujama pa- sauliui ir iškreipiama krikščionybės esmė.

Prie Bažnyčios šiuolaikinimo iš dalies būtų galima priskirti ir santy- kius su Sovietų Sąjunga. Išeivijos spaudoje taip pat rašyta apie suktą Maskvos politiką Vatikano atžvilgiu, apie tai, kaip sovietų valdžia manipu- liavo Maskvos stačiatikių patriarcha- tu. Sovietų Sąjunga atsiuntė į Susi- rinkimą savo stebėtojus: veiklius, lan- džius, drąsius. Jie stengėsi megzti pa- žintis ir santykius su viso pasaulio vys- kupais. Jų dalyvavimas suskaldė Su- sirinkimo vertintojus. Vieni džiaugė- si, kad Rusija pripažino Susirinkimą ir atsiuntė savo atstovus. Kiti – čia įžiū- rėjo Maskvos manevrą įkišti į Susi- rinkimą savo šnipus ir jų dalyvavimą panaudoti savo propagandai skleisti bei nusikalstamiems darbams (tikin- čiujų persekiojimui, ateizmo bruki- mui) pridengti.

Pabaiga kitame numeryje

„Pliažo sezonas“

Atkelta iš 4 psl.

Fotografė, žurnalistė, keliautoja, viena iš keturioliktojo „Kaunas Photo“ programos dalyvių yra ištyrinėjusi tolimiausius planetos kampelius nuo Amerikos, Afrikos iki Azijos. Savo už- fiksuotose fotografijose ji paliečia jaut- rias gamtos saugos, ekologijos, vandens svarbos bendruomenių gyvenime te- mas. Susitikimo metu jaunoji fotografė ne tik pristatė savo kū- rybą, bet taip pat papa- sakojo apie savo kelio- nes su jūros klajokliais Malaizijoje, supažindi- no su Kinijos sostine tekančios Yongding upės ir didžiausio Afri- koje esančio Viktorijos ežero likimais.

„Gyvi susitikimai yra svarbūs dėl juose užsimezgančio dialogo. Kad ir kokios iškalbin- gos fotografijos bebūtų – tikras pokalbis, dis- kusija, aptarimas gali jas dar labiau pratur- tinti ir suteikti galios. Susitikimo metu ne tik plačiau papasakosiu isto- rijas, kurių fotografijos bus eksp- nuojamos Kaune, Čėčėnijos aikštėje, bet taip pat paliesiu keletą papildomų temų. Papasakosiu apie jų atsiradimo aplinkybes, paieškas, darbo ir kūry- binį procesą. Tai, kas vyksta pasauly- je, liečia mus visus. Klimato kaita, vandens ir oro tarša, kitos ekologinės problemos yra vienodai svarbios tiek Borneo džiunglėse, tiek Peru pakran- tėje, tiek Viktorijos ežero žvejams, tiek Kauno ar kitų Lietuvos miestų, kaimų gyventojams“, – mintimis prieš susitikimą dalijosi B. Tilmantaitė.

Ji yra laisvai samdoma multime- dijos žurnalistė, kurianti dokumenti- nius pasakojimus skirtingose pasaulio šalyse. Jos užfiksuotos istorijos daž- niausiai liečia socialines, žmogaus teisių, kultūrinės ir aplinkosaugines

temas bei tyrinėja ryšius tarp gamtos ir žmogaus. Išskirtinių ir labai įdomių istorijų ieškotoja baigė žurnalistikos bakalauro studijas Vilniaus Universi- tete, mokėsi fotožurnalistikos Danijos medijų ir žurnalistikos mokykloje, o magistro laipsnį įgijo Boltono ir Pe- kino užsienio studijų jungtinėje uni- versitetų programoje „Tarptautinė multimedijos žurnalistika“.

Baigusi mokslus, fotografė buvo pakviesta dėstyti Vil- niaus bei Gedimino Technikos universi- tetuose, ji dalyvauja įvairiose edukacinė- se programose, o kartu su kolegomis įkūrė „Nanook“ – vienintelę multimedijos pasakojimų erdvę Lietuvoje. Jos dar- bai yra publikuojami „National Geog- raphic“, GEO, Al Ja- zeera ir kituose už- sienio leidiniuose.

Už savo darbus B. Tilmantaitė yra pelniusi įvairių apdovanojimų tarptautiniuose kon- kursuose bei festivaliuose – Pasauli- niuose Sony fotografijos konkurse, LUMIX jaunųjų fotožurnalistų apdo- vanojimuose, Lietuvos spaudos fotog- rafijos konkurse ir kt. Ji yra įgijusi laisvojo nardymo ir nardymo licenci- jas, tad dažnai fotografuoja po vande- niu. Ir jos parodos „Girstučio“ basei- ne atidarymo metu fotografė nėrė po vandeniu bei ten įamžino savo darbų pristatymą.

„Kaunas Photo“ yra ilgiausiai be pertraukų rengiamas kasmetis tarp- tautinis fotomeno festivalis Lietuvoje ir Baltijos šalyse, laikomas vienu svar- biausių testinių meno renginių Lie- tuvoje. Festivalis yra pasaulinės „Fes- tivals of Light“ organizacijos narys, o jo globėjas yra prezidentas Valdas Adamkus. □

